

DISSERTATIO ACADEMICA;
DE MOTU CORPORUM LIBERO
IN MEDIO RESISTENTE;

CUJUS PARTEM PRIMAM,

VENIA AMPLISS. FACULTATIS PHILOSOPH.
IN IMPERIALI ACADEMIA ABOËNSI,

PUBLICO EXAMINI MODESTE SUBJICIUNT

NATHANAËL GERH. AF SCHULTÉN,
Phil. Mag. Aboënsis,

&

SAMUEL ROOS,
Stipendiarius Publ. Borea-Fenno,

In Audit. Philos. die XXII Nov. MDCCCXV.

h. a. m. s.

ABOË, Typis FRENCHELLIANIS.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

2

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

§. I.

Magnum in Scientia motus locum sibi vindicat theoria motus *liberi*, i. e. motus ita comparati, ut nihil impediat, quo minus eam corpus sequatur directionem, juxta quam, tum ratione inertiae, tum ratione virium sollicitantium, progredi deberet. Hanc igitur theoriam ab omnibus fere Mechanices Auctoribus copiose sane pertractatam deprehendis; nec in re tam nota, aliquid novi facile attuleris. Quæ cum ita sint, ipsa denique methodus, qua hæc proponatur doctrina, magnam, siquando, attentionem mereri videtur; quod idem fere sensisse videntur Auctores, suum quisque modum, in tractanda hac materie, sequentes. Nobis quoque, pro modulo virium, aliquid hac in re tentasse liceat; quod quidem non ita interpretatum volumus, quasi aliorum in his operam

ram quodammodo emendandam censeamus: nobis tantum propositum est, juveniliū in hisce scientiis viriū quaecumque fecisse experimentum. Benignæ igitur lectoris censuræ sequentes offerimus pagellas, in quibus motus quidem liberi, in hypothesi viriū sæpissime occurrentium considerati, determinationem, generali quadam propositione complecti conabimur, ex qua deinde solita, quæ apud Auctores passim obveniunt, problemata huc spectantia, tamquam casus speciales, sive corollaria, deducemus. Quo rem quidem eo generalius persequamur, motus omnes in medio quomodocumque resistente considerabimus; sic scilicet hypothesin *vacui* simul comprehendentes, cum in hoc abeat medium quodcumque, posita ejus densitate = 0. Corpus adeo motum, in dato quolibet loco, duplicis omnino generis vi sollicitari ponimus, altera velocitatis functione motuique semper directe contrariâ, quæ memorati est medii *resistentia*; alterâ, cujus quantitas atque directio e motu corporis non pendet, quamque hanc ob causam *absolutæ* nomine insigniemus. In hoc quidem Auctores sequimur: ceterum facile patet, hanc hypothesin pro medio potentiarum vi sollicitato, ideo revera non satis esse accuratam, quod pressio illa medii, quâ hoc in casu, præter resistantiam, urgetur corpus (quamque, in determinanda vi absoluta, spectari oporteret), ex motu corporis quodammodo

dammodo pendeat. Hac vero consideratione calculi implicandi non fuerunt. Ceterum, id quoque notandum, inter plures, quas expressio continet resistantiæ, quantitates, nos heic tantum *velocitatem* mediique *densitatem*, progrediente corpore, variationi obnoxias, sistere. Superficiem igitur projectilis ipsi motus plagæ adversam, tenacitatem medii, & sic porro, in diversis trajectoriæ locis non diversas sed omnino constantes, assumimus. Hisce observatis, ipsam denique rem adgrediamur, quam ita quidem proponemus, ut primo motus in spatio, vi problematis universalis, breviter consideremus, dein vero ex propositione generali specia-liorem, quæ pro motibus quibuscunque liberis in plano valeat, eliciendo, ad motus denique planos propius considerandos, progrediamur. Propositio vero universalis, cui, tamquam fundamento, omnia in hac opella nituntur, in sequente §:o proponitur.

§. II.

Sit K (vide fig.) punctum datum in medio quocumque dato, KO data positione recta, sitque corpus datum, data cum velocitate, secundum KO projectum, in quod progrediens, præter medii resistantiam, tres quæcumque agant datæ potentiæ absolutæ, secundum datas tres directiones constantes sibi invicem normales, sollicitantes. Determinanda sunt omnia, quæ ad motum

speñant corporis projecti; i. e. inveniatur natura trajectoriæ descriptæ KDF , velocitas in puncto quolibet D , tempusque, quo data quædam lineæ KDF pars describatur.

Ad generale hocce problema solvendum, ducatur per punctum K planum ABC , cuicumque directionum normalium perpendicularare, datumque sic angulum cum data KO efficiens. Demissà jam, a puncto quolibet trajectoriæ D , DC in planum ABC normali, ductàque per C , ubi DC plano ABC occurrit, CB alteri cuidam directionum normalium parallela, ducatur denique, per punctum quodlibet ipsius CB , recta in sequentibus fixa AB , in plano ABC ipsi CB ad normam: erit AB tertiæ directionum normalium parallela. Potentiarum absolutarum, secundum directiones normales agentium, eam esse indolem, ut ab A B versus, a B C versus, a C D versus, agent, statuere possumus. Sumto jam, in linea AB , puncto quolibet fixo A , sint: $AB = x$, $BC = y$, $CD = z$, velocitas in D (F versus) $= v$, densitas medii in $D = D$, resistentiæ vis in D (solito modo, per celeritatem tempore dato t corpori dato uniformiter concilian-dam, expressa) $= R = \Phi(D, v)$, potentiæque absolutæ, in puncto D , secundum AB , BC , CD , agentes (eâdemque, quâ nuper resistentia, mensurâ æstimatæ) $= L, M, N$. Ulterius, a puncto trajectoriæ

etoriæ F , ipsi D infinite propinquo, ducatur FE ipsi DC parallela, planoque ABC occurrens in E , perque E transeat recta EG ipsi CB parallela, lineæ abscissarum ABG occurrens in G . Juncta CE , ducatur, per D , DP ipsi CE parallela, perque C , CQ ipsi ABG æquidistans. Sit jam $BG = dx$, $EQ = dy$, $FP = dz$, $DP = CE = \sqrt{dx^2 + dy^2} = dq$, $DF = \sqrt{dx^2 + dy^2 + dz^2} = ds$, tempusque, quo spatium ds , velocitate v , percurritur $= dt$. Ut jam omnia, quantum fieri potest, generaliter proponamus, nullam differentialium, in hac propositione occurrentium, constantem accipiemus; hoc vero effecturis sequenti modo operandum. Quia:

$$\text{Resistentiæ in } D \text{ vis secundum } DC \quad - \quad - \quad - = \frac{Rdz}{ds},$$

$$\text{— — — — — } EC \quad - \quad - \quad - = \frac{Rdq}{ds},$$

$$\text{— — — — — } CB = \frac{Rdq}{ds} \cdot \frac{dy}{dq} = \frac{Rdy}{ds},$$

$$\text{— — — — — } BA = \frac{Rdq}{ds} \cdot \frac{dx}{dq} = \frac{Rdx}{ds};$$

erit uti que:

$$\text{Tota, secundum } AB, \text{ vis} = L - \frac{Rdx}{ds},$$

$$\text{Tota, secundum } BC, \text{ vis} = M - \frac{Rdy}{ds},$$

Tota

$$\text{Tota, secundum } CD, \text{ vis} = N - \frac{Rdz}{ds}.$$

At vero, erit quoque:

$$\text{Velocitas in } D \text{ secundum } CD \text{} = \frac{vdz}{ds},$$

$$\text{— — — — — } CE \text{} = \frac{vdq}{ds},$$

$$\text{— — — — — } BC = \frac{vdq}{ds} \cdot \frac{dy}{dq} = \frac{vdy}{ds},$$

$$\text{— — — — — } AB = \frac{vdq}{ds} \cdot \frac{dx}{dq} = \frac{vdx}{ds}.$$

Habemus igitur, per notas virium accelerantium formulas, æquationes:

$$\frac{\left(\frac{vdx}{ds}\right) \cdot d\left(\frac{vdx}{ds}\right)}{dx} = L - \frac{Rdx}{ds} \text{ (1),}$$

$$\frac{\left(\frac{vdy}{ds}\right) \cdot d\left(\frac{vdy}{ds}\right)}{dy} = M - \frac{Rdy}{ds} \text{ (2),}$$

$$\frac{\left(\frac{vdz}{ds}\right) \cdot d\left(\frac{vdz}{ds}\right)}{dz} = N - \frac{Rdz}{ds} \text{ (3);}$$

quæ ea sunt principia, quæ ad nostri solutionem problematis abunde sufficiant. Ex his quippe æqua-

quationibus valores ipsorum v & R eliciendo, ad duas inter x, y, z æquationes differentiales perveniemus, quæ naturam trajectoriæ quæsitæ KDF definient. Quod si indicatas igitur differentiationes perficimus, prodibit:

$$\frac{v(ds \cdot dv + vds \cdot \frac{d^2x}{ds^2} - v \cdot d^2s)}{ds^3} = \frac{L}{dx} - \frac{R}{ds} \dots (4),$$

$$\frac{v(ds \cdot dv + vds \cdot \frac{d^2y}{ds^2} - v \cdot d^2s)}{ds^3} = \frac{M}{dy} - \frac{R}{ds} \dots (5),$$

$$\frac{v(ds \cdot dv + vds \cdot \frac{d^2z}{ds^2} - v \cdot d^2s)}{ds^3} = \frac{N}{dz} - \frac{R}{ds} \dots (6).$$

Subtracta jam æquatione (5) a (4), habebitur:

$$\frac{v^2 ds \cdot \frac{d^2x}{ds^2}}{ds^3} - \frac{v^2 ds \cdot \frac{d^2y}{ds^2}}{ds^3} = \frac{L}{dx} - \frac{M}{dy}, \text{ i. e.}$$

$$v^2 = \frac{(Ldy - Mdx) \cdot ds^2}{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y} \dots (7).$$

Pari modo, subtracta æquatione (6) a (4), prodit:

$$v^2 =$$

$$v^2 = \frac{(Ldz - Ndx) \cdot ds^2}{dz \cdot d^2x - dx \cdot d^2z};$$

nec non, subtracta æquatione (6) a (5):

$$v^2 = \frac{(Mdz - Ndy) \cdot ds^2}{dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z}.$$

Hosce tres valores ipsius v^2 inter se comparando, tres prodeunt æquationes coordinatas x , y , z continentes, quæ tamen non nisi unam rem exprimunt; omnesque identicæ sunt huic:

$$L(dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z) + M(dx \cdot d^2z - dz \cdot d^2x) + N(dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y) = 0 \quad (I).$$

Porro, si substituatur in æquatione (4) valor ipsius v^2 , ex æquatione (7) depromptus, fiatque, per æquationem (I), debita reductio, prodibit:

$$R = \frac{Ldx + Mdy + Ndz}{ds} - d \cdot \frac{\{(Ldy - Mdx) \cdot ds^2\}}{2ds \cdot \{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y\}};$$

unde, observando quod $R = \phi(D, v)$, habebitur:

$$\phi\left(D, ds \sqrt{\frac{Ldy - Mdx}{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y}}\right) = \frac{Ldx + Mdy + Ndz}{ds} - d \cdot \frac{\{(Ldy - Mdx) ds^2\}}{2ds \cdot \{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y\}} \quad (II).$$

Po-

Positis jam D, L, M, N datis quibuscumque ipsorum x, y, z functionibus, æquationes (I) & (II) quantitates curvam descriptam spectantes tantum continebunt, naturamque sic quæsitæ trajectoriæ definient.

Inventa sic, per integrationem æquationum (I) & (II), indole trajectoriæ KDF , velocitas v , tempusque t , facili negotio investigantur. Habemus enim, per præcedentia, formulas generales:

$$v^2 = \frac{(Ldy - Mdx) \cdot ds^2}{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y},$$

$$dt^2 \left(= \frac{ds^2}{v^2} \right) = \frac{dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y}{Ldy - Mdx};$$

quamobrem, si, ope æquationum trajectoriæ supra inventarum, habeatur ex. gr. $L = X, M = X_1$, $dy = X_2 dx$ (unde $dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y = -dx^2 \cdot dX_2 = -X_3 dx^3$), $ds = X_4 dx$, ubi X, X_1 , &c. functiones sunt ipsius x ; erit utique:

$$v^2 = \frac{(X \cdot X_2 - X_1) \cdot X_4^2}{-X_3};$$

$$t = \int dx \sqrt{\frac{-X_1}{X \cdot X_2 - X_1}} + Const.;$$

quos quidem valores differentialibus exemptos vides.

B

His

His jam, quantum fieri licuit, solutum est problema nostrum universale, quod quidem adeo late patere facile videtur, ut nullum non casum motus liberi, per vim resistantiæ viresque absolutas determinati, complectatur. Ad tres enim potentias L , M , N , sibi invicem normales, viribus resolvendis, quamcumque revocari posse vim absolutam, facile patet. Omnia igitur in præsentī opella infra proferenda, corollariorum instar, ex propositione præcedente profluentium, merito habenda sunt. Ceterum hoc loco observandum, plura quidem proponi posse problemata generalia præcedenti reciproca, ut ex. gr. datis curva, velocitate in punctis singulis, densitate medii formæque functionis ϕ , invenire L , M , N , & sic porro; his vero in præsentī opella, qua e directâ motus determinatione, tamquam principio, progredimur, immorari non est visum. Præterea, parum sane commodi hinc reportaremus, cum problemata inversa, ut in sequentibus quoque apparebit, in casu quolibet speciali, ope problematis nostri universalis tractando, eâdem fere facilitate resolvantur, ac si generalia his quoque principia directe adcommodarentur. Ad æquationes igitur (I) & (II), quas solutum dedit problema generale, diligentius considerandas, jamjam progrediamur.

§. III.

§. III.

Antequam vero ad alia attendimus, unam alteramve, de indole harum æquationum, observationem attulisse, a re forsitan non erit alienum. Primo quidem intuitu patet, æquationem (I) ex ipsius medii, in quo motus fiat, naturâ, nihil omnino pendere, eandemque prorsus mansuram, si vel in vacuo moveretur corpus; effectum vero medii, ad mutandum corporis motum, sola indicari æquatione (II). Cum trajectory igitur a corpore descripta, quasi intersectio duarum superficierum considerari possit, quarum altera æquatione (I) definitur, altera vero æquatione (II); sequitur corpus, in quocumque medio motum, datis ipsis L, M, N , datam quoque quamdam superficiem, ex ipsius medii natura minime pendentem, semper describere; naturamque hujus superficiei, integratione æquationis (I), innotescere. Nos quidem, cum variis, quæ huc spectarent, disquisitionibus immorari non possimus, exemplorum loco, unum tantum vel alterum indicabimus casum, quo, corpore utcumque projecto, *planam* fieri memoratam superficiem, æquatione nostra (I) facile evincitur.

Sint igitur potentiæ L, M, N in datâ inter se ratione, i. e. $M = aL, N = bL$; hoc in casu motum in plano necessario fieri, demonstrari facile potest. Erit enim:

B 2

$L(dx.d^2y$

$$L(dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z) + aL(dx \cdot d^2z - dz \cdot d^2x) + bL(dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y) = 0, \text{ i. e.}$$

$$dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z + a(dx \cdot d^2z - dz \cdot d^2x) + b(dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y) = 0.$$

Multiplicatâ hac æquatione per factorem $\left(\frac{1}{(b dx - dz)^2}\right)$, integrabilis evadit; fietque, per integrationem,

$$\frac{a dx - dy}{b dx - dz} = C, \text{ i. e. } (a - bC) dx - dy + C dz = 0;$$

iterumque integrando:

$$(a - bC) \cdot x - y + Cz - C' = 0;$$

æquatio ad planum.

Sit $a = 0$ vel $b = 0$, i. e. evanescat M vel N ; habebitur:

$$bCx + y - Cz + C' = 0, \text{ vel } ax - y + Cz - C' = 0.$$

Quod si autem $a = 0$ atque $b = 0$, i. e. fiant ambæ M & N æquales nihilo; erit:

$$y - Cz + C' = 0,$$

quæ æquatio est plani, ad planum ipsorum y & z normalis.

Ulterius, sit: $L = -cx$, $M = -cy$, $N = -cz$, i. e. tra-

trahatur corpus utcumque projectum perpetuo ad initium abscissarum A . In hoc quoque casu, motum in plano fore, æquatione nostra (I) satis indicatur. Habemus enim:

$$\begin{aligned} & - cx (dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z) - cy (dx \cdot d^2z - dz \cdot d^2x) \\ & - cz (dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y) = 0, \text{ i. e.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & x (dz \cdot d^2y - dy \cdot d^2z) + y (dx \cdot d^2z - dz \cdot d^2x) \\ & + z (dy \cdot d^2x - dx \cdot d^2y) = 0; \end{aligned}$$

quæ quidem æquatio, per factorem $\left(\frac{z}{(xdy - ydz)}\right)$ multiplicata, integrari potest, datque:

$$\frac{zdx - xdz}{zdy - ydz} = C, \text{ i. e. } zdx - xdz - C(xdy - ydz) = 0.$$

Multiplicetur hæc æquatio per $\left(\frac{1}{z^2}\right)$; integration iterum facta, prodibit:

$$\frac{x - Cy}{z} = C', \text{ i. e. } x - Cy - C'z = 0;$$

æquatio planum definiens.

Sed de his jam satis.

§. IV.

Cum æquationes (I) & (II) adeo sint complicatæ, ut in genere tractari nequeant, casus tantum par-

particulares jamjam nobis contemplandi. Hos, pro angustia opellæ, nos optime tractaturos credimus, si exemplo quodam, vim methodi, in propositione generali traditæ, quadantenus illustrante, proposito, insigniores quosdam æquationum (I) & (II) casus, dein breviter examinemus. Proponatur ex gr. sequens problema, methodo supra allata solvendum:

In medio quocumque dato, duæ sollicitent datæ potentiaæ absolutæ P & Q, quarum illa ad punctum tendat immobile A, hæc vero in planum datum ABC, per hoc punctum transiens, normaliter agat; quæritur motus corporis dati, utcumque projecti?

Brevitatis gratia ponendo: $\sqrt{x^2 + y^2 + z^2} = n$, patet hoc in casu haberi:

$$L = -\frac{Px}{n}, M = -\frac{Py}{n}, N = -\frac{Pz}{n} - Q;$$

hos igitur valores in æquationibus (I) & (II) substituendo (positâ brevitatis ergo $dx = \text{const.}$), prodit:

$$Qndx \cdot d^2y = [(xdz - zdx)d^2y - (xdy - ydx)d^2z] \cdot P \dots (8),$$

$$\varphi \left(D, ds \sqrt{\frac{(xdy - ydx)P}{ndx \cdot d^2y}} \right) = \frac{-P(xdx + ydy + zdz) - Qndz}{nds}$$

$$- d \cdot \left\{ \frac{(xdy - ydx) P ds^2}{ndx \cdot d^2y} \right\} \dots \dots \dots (9);$$

h. e.,

